

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีอาญาของประเทศในระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) หรือระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) ต่างก็เป็นการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา (Accusatorial System) เพราะต่างเป็นการดำเนินคดีอาญาที่แยกหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” และหน้าที่ “พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน และยกฐานะของจำเลยซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาให้ขึ้นมาเป็นประธานในคดี (Prozess-subjekt) โดยได้รับการสันนิษฐานจากกฎหมายให้เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด (Presumption of Innocence) เพียงแต่มีความแตกต่างในระหว่างบทบาทของศาลในการค้นหาความจริง กล่าวคือ ในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงจะมีลักษณะวางเฉย (passive) และปล่อยให้คู่ความต่อสู้กันในทางพยานหลักฐาน (Adversary) ภายใต้หลักเกณฑ์ทางพยานหลักฐาน (rule of evidence) แต่ในขณะที่ระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงมีลักษณะกระตือรือร้น (active) มิได้ปล่อยให้คู่ความต่อสู้กันในทางพยานหลักฐาน แต่ศาลจะเป็นผู้แสวงหาและตรวจสอบ (examination) พยานหลักฐานด้วยตนเอง โดยไม่มีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับพยานหลักฐาน (rule of evidence) เพราะการดำเนินคดีอาญาในระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) มีรากฐานจากการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ที่รัฐเป็นผู้กล่าวหาซึ่งมิใช่คู่ต่อสู้กับจำเลยในทางพยานหลักฐาน

การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาโดยเห็นได้จากการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาที่มีการแยกหน้าที่ “สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกันโดยให้หน้าที่สอบสวนฟ้องร้องตกอยู่กับพนักงานอัยการและผู้เสียหาย (ดู ป.วิ.อ.มาตรา 28) ส่วนศาลจะคงเหลือเพียงอำนาจ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” เท่านั้น การพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาลของประเทศไทยมีลักษณะเป็นการพิจารณาแบบคู่พิพาท ดังเห็นได้จาก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174 ที่กำหนดลำดับการพิจารณาสืบพยานในชั้นศาล โดยให้โจทก์แถลงเปิดคดีแล้วนำพยานเข้าสืบ จากนั้นจึงให้จำเลยแถลงเปิดคดีแล้วนำพยานเข้าสืบ กระบวนการพิจารณาในศาลของประเทศไทยจะต้องกระทำโดยเปิดเผย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 และการดำเนินคดีอาญาใน

ประเทศไทยปัจจุบันได้มีการยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาขึ้นมาเป็น “ประธานในคดี” ดังนั้นการใช้มาตรการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงอันเป็นวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็น การสืบสวนสอบสวน การสืบพยาน การแสวงหาพยานหลักฐาน การดำเนินการต่างๆ เหล่านี้ต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรม กล่าวคือการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของบุคคลจะต้องมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนด้วย เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีในสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยประเทศไทยได้ยอมรับหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญพ.ศ. 2550 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยในกฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 39 วรรคสอง บัญญัติว่า ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด มาตรา 39 วรรคสาม บัญญัติว่า ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้ทำให้เห็นว่า ในการพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือบริสุทธิ์นั้นจะต้องมีการพิสูจน์ให้อยู่เหนือข้อสันนิษฐานดังกล่าว โดยมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญาจะต้องพิสูจน์จนปราศจากข้อสงสัย หากมีความสงสัยตามสมควรแล้วศาลต้องยกประโยชน์แห่งข้อสงสัยให้แก่จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 227 ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลเมื่อในอดีตการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ทุจริต ประพฤติมิชอบ จะใช้รูปแบบการดำเนินคดีเหมือนเช่นการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ซึ่งไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นในปีพ.ศ.2540 จึงมีการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นมาทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถูกกล่าวหาว่ามีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่นๆ รวมทั้งบุคคลอื่นที่เป็นตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดอาญาดังกล่าว โดยได้กำหนดให้หลักเกณฑ์วิธีพิจารณาคดีขึ้นเป็นพิเศษแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป หลักเกณฑ์วิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542

โดยในการทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 จะเน้นให้ศาลมีบทบาทหลักในการพิจารณาคดี ทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงอย่างกระตือรือร้น (active) ศาลสามารถรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ อย่างกว้างขวาง ไม่จำกัดเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาเสนอเท่านั้น โดยศาลจะเป็นผู้ทำหน้าที่สอบถามพยาน

บุคคลด้วยตนเอง ภายหลังจากที่ศาลถามพยานบุคคลแล้วก็จะเปิดโอกาสให้โจทก์ จำเลย ถามพยานเพิ่มเติม ซึ่งแตกต่างจากการสืบพยานในคดีอาญาทั่วไป แม้บทบาทในการค้นหาความจริงของศาลจะมีลักษณะกระตือรือร้น (active) ก็ตาม การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็มีลักษณะเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาแบบกล่าวหา กล่าวคือ แยก “หน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกันและกำหนดองค์กรที่เข้าไปรับผิดชอบหน้าที่แต่ละอันอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันก็ยกฐานะผู้ถูกกล่าวหาให้เป็น “ประธานในคดี” (Prozess-subjekt) ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาได้รับข้อสันนิษฐานตามกฎหมายรัฐธรรมนูญว่า “เป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลว่าเป็นผู้กระทำความผิด” (Presumption of Innocent) ซึ่งก่อให้เกิดสิทธิต่างๆ ในการต่อสู้คดี และมาตรฐานการพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดหรือบริสุทธิ์อยู่ในขั้นต้องพิสูจน์ให้แน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง (proof beyond reasonable doubt) และหากมีข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย (in dubio pro reo) ซึ่งเป็นมาตรฐานสากล ประกอบกับในรัฐธรรมนูญมาตรา 40 (3) บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม...

ดังนั้นหากปล่อยให้ศาลทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงโดยไม่มีการกำหนดขอบเขตให้ชัดเจนแน่นอนจะทำให้การค้นหาความจริงของศาลขึ้นอยู่กับอำเภอใจกระบวนการพิจารณาจะไม่มีที่สิ้นสุดส่งผลกระทบต่อสิทธิของระยะเวลาการพิจารณาคดีส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติยศ ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เพราะการดำเนินคดีเหล่านี้มักได้รับความสนใจจากประชาชนในสังคม และไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่า ความรู้สึกของประชาชนในสังคมต่อผู้ถูกกล่าวหาจะเป็นไปในด้านลบ

แม้ท้ายที่สุดแล้วศาลจะพิพากษาว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้นหากปล่อยให้ระยะเวลาในการดำเนินคดียืดเยื้อเป็นเวลานานย่อมส่งผลกระทบต่อจำเลยซึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างแน่นอน

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนเห็นว่า ปัญหาในเรื่องของการนำหลักกบประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย (in dubio pro reo) มาใช้บังคับในการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือไม่ นั่น การตีความในเรื่องดังกล่าว ควรตีความตามหลักกฎหมาย โดยในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 18 วรรคสอง ได้บัญญัติให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาบังคับใช้กับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยอนุโลม ซึ่งรวมถึงมาตรา 227 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่บัญญัติเกี่ยวกับหลักกบประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย (in dubio pro reo) ไว้ ดังนั้น การตีความเกี่ยวกับในเรื่องของการนำหลักกบประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย มาใช้บังคับในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น ควรตีความตามหลักกฎหมายดังกล่าว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สามารถนำหลักกบประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย (in dubio pro reo) มาใช้บังคับได้ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับรูปแบบขั้นตอนกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 แต่อย่างใด